

եղևէջով մի և նոյն շեշտաւորութեամբ մեզ մի բան խօսելու լինէր: Բայց մի՞թէ տաղաչափութեան արուեստը, խօսքի ներգաշնակութիւնը ոտքի տակ տալով միայն կարող ենք խոստովել միօրինակութիւնից: Մենք կարծում ենք որ նոյն իսկ ամենայն ճշգրտութեամբ մի և նոյն չափին հետեւելով, որ — 3 — 3—5, 1—5—5 * ևն, թատերական գրուածքներում կարելի է խոստովել միօրինակութիւնից, ձանձրալի լինելուց, դժբա ֆամար դաս առնելը նոյն ինքն Էէքսպիրից, Եթէ համեմատելու լինինք նորա երիտասարդ հասակում ստեղծուած գործերը իւր արդէն հասունացած հանձարի պտուղների հետ, մենք կը նկատենք մի երևոյթ, որի վրայ գիտական շէքսպիրաբաններն ու շագրութիւն դարձրել են. մինչ առաջին կարգի գրուածքներում մի միտք, մի նախադասութիւն սովորաբար վերջանում է տողի հետ, երկրորդ շրջանի ողբերգութեանց մէջ շատ ու շատ յաճախ տողի կիսումը, տողի մէջ առ հասարակ՝ նախադասութիւնը իւր ժախճանն է առնում: Աւերջին հանգամանքը ոտանաւորին զարմանալի կենդանութիւն է տալիս, մօտեցնում է խօսակցական լեզուին, գրեթէ անշմարելի է դարձնում նոյն իսկ ոտանաւորի յանգաւոր լինելը, եթէ յանգաւոր է: Ոտանաւորի այդ յատկութիւնը մի արժանաւորութիւն է բեմական տեսակէտից, և մեզ թուում է որ այս պայմանն էլ բաւական կը լինէր հայերէն տաղաչափութեան միօրինակութիւնը նուազեցնելու:

Այս պայմանն ընդունելուց յետոյ, եթէ համաձայն ենք էլ թէ մի մեծ գրուածքում լեզուն գոյութեան լինանք կարող է յառաջ բերել ճշգրտութեամբ հետեւելու մի և նոյն փոխաբերական մենք կարծում ենք որ կարելի է ընտրել — պայմանաւոր մի չափ Բագրատունու մեզ տուած օրինակներից, որ վերը յիշեցինք, կամ ք. մեր այժմեան գործածական չափերից մէկն ու մէկը՝ որոշ ազատութեամբ ձևաւորուած, որ սակայն անսահման պիտի չլինի, կամայականութիւն պիտի չզառնայ: Օրինակի համար, նոյն իսկ պ. Մասէհեանի ընտրած չափը, բաւական չէր լինի մի՞թէ երկու կամ երեք ձևի տող ընտրել, տասն և մէկ վանկի ընդհանուր հաշիւը պահպանելով — 3—3—5 և 1—5—5 կամ 3—3—5 և 2—4—5 և այլն. այսպիսի պայմանով գրուած տաղեր ունի, ինչպէս ցոյց տուինք արդէն, ն. Էնթրալին:

Ինչ և իցէ, վերջացնելով մեր խօսքը՝ մենք

պնդում ենք որ անշուշտ մեզանում կարող է գոյութիւն ունենալ միմիայն այն պայմանով, որ ամենայն ճշգրտութեամբ պահպանուի անշուշտ և չեղարկուելան օրէնք անպամների վերջաւորութեան նկատմամբ. առանց այս պայմանների գրուածք, այն էլ անյանգ, ոչ մի կերպով չափաբերական համարուել չէ կարող:

Թ. Թ.

ՀԻՆ ՀԱՅ ԵՐԳԻՉՆԵՐ.

Առաքել Բաղիշեցի, Նաղաշ, Կարապետ վարդապետ Բաղիշեցի, Գրիգոր Ժերնց:

Չեռագիր Ս. Էջ. Մատենադարանի № 282.

Տ Ա. Ղ. Ա. Բ. Ա. Ն. 3.

(Շարունակում):

Թ. Թ. 13.

Նախընթաց Բ. ծալքն ընկած լինելով՝ այս երեօի վերայ սկզբում միայն մի վերջարան է մնացել կորած տաղի, որին յաջորդում է առանց գրել-խակարգութեան յայտնի «Գոհար վարդն»՝ ոտանաւորը մի բոլորովին նոր ձևով և խառն օտարաբարբառ տողերով:

Ահա այդ երգի մնացորդը.

Գոհար վարդըն վառվառեալ:

Կրկնէ:

Ղեկեղ վարսիցն արփնից:

Կրկնէ:

Թուրան նիզաթէ, թուրան նիզաթէ, թէ դաթէ՝ սըմընալ կուլիա պանիա՝ ուսայ (?) աւսայ աւսէ աւսէ կուռնացիա, էլկուռնացի էլ կուռնացի է աւս:

Ի յաւուր բաժանման հոգւոյս ի մարմնոյս՝ զինահար զքեզ ունիմ, որ մարդ ես և կոյս:

Թ. 13. — Գոհար վարդ ինքնագոյն

Սիրամարգ ոսկէգոյն:

Գոհար վարդ ինքնագոյն յարիւոյն

Սիրամարգ ոսկէգոյն:

Գու լուսին լի լուսով ի մէջ գիշերի

Գու զօհալ լուսափայլի յառաւօտի՝

Կոյս Մարիամ աղաչեալ պաղատեալ

խնդրեալ հայցեալ աղօթեալ

ես եմ քո ծառայ:

Ի յաւուր բաժանման

Գու ծաղիկ անթառամ՝

* Այս կամ այն չափի ընտրութիւնը համարենք գործադրողի ծաշակի գործ. թող ծաշակի տէր բանաստեղծը ցոյց տայ մեզ թէ ինչ է անելի ներդաշնակ:

տուն)։ «տաղ Եովհաննու Կարապետին»։ Հեղինակն անյայտ է։

Սկիզբն ու. Կոչի. «Անհաշիւ աստուծոյ հոգի շնորհս քան թէ անհաշիւ անհաշիւ»։

Սկիզբն Բ. տաղի. «Եովհաննէս մեծ մարգարէ, երկրպագող յարգանդէ, դու գովեցար ի տեառէ թէ նման նրմա ոչ որ է»։ Եովհաննէս Կարապետին համեմատում է բոլոր նահապետների հետ սկըսած Ադամից մինչև իւր հայր Զաքարիայի հետ ու ամեն տան վերջն աւելացնում «բայց քեզ նրման ո՛չ նա չէ»։

Թ. 40—41

Տաղ սուրբ Եակոբ հայրապետին. յԱռաքել վարդապետէ ասացեալ. «Անձառ միածին հօրն երկնաւորին, ընտրեալ ի յերկրէ սուրբ յակոբ, քրորէ մարմնային»։ 16 տուն, գլխատառերը կազմում են. «ԱՌԱՔԵԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ»։

Թ. 41—43

Տաղ անոյշ սրբոյն Մինասայ. «Տէր բարերար հօր միածին, յիսուս, քրիստոս, որդի կուսին աղա, չանօր սուրբ Մինասին, Երմոգիենայ և զբարոսին»։ 12 տուն։

Թ. 43—44

Տաղ ծննդեան սուրբ Աստուածածնին. «Ասր կոյսն ի յայրին, կայր զարձանայր, կամէր ծնանիլ կեանքս ազգի մարգկան»։ 20 տուն, բոլորն էլ սկըսում են Կ. տառով, բացի երրորդ անից, որ Զ. տառով է սկսում և վերջին տունը, որ Ա. տառով է սկսում։ Ոչ միայն աների սկզբնատառերն են Կ. այլ նաև աների գրեթէ իւրաքանչիւր բառը։

Ն. Զարամեան։

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ.

I.

ԱՌԱԿԱՆՈՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԻՎԱՆ ԱՆԳԵԼԵՒԻՉ ԿՈՒՂՈՎ. (Ն. Ա. Եսիլովի մահուան 50-ամեակի առթիւ)։

Գ.

Մինչև Պետրոս Մեծը Ռուսաց գրաւոր գրականութիւնը հոգեւորականների ձեռքումն էր և կրում էր զուտ կրօնական—բարոյական գրոշմ։ Հոգեւոր երգեր, Սբ. Գրքերի մեկնութիւններ, քարոզներ՝ ահա այդ ժամանակուայ ռուսաց գրականու-

թեան նիւթը. գեղարուեստական գրուածքների մասին գեռ գաղափար չունէին։ Սակայն ժողովրդի մէջ պտտում էին և այնպիսի գրուածքներ—մեծաւ մասամբ թարգմանական—որոնք կրում էին արդէն աշխարհական—բնաւորութիւն։ Դրանք գլխաւորապէս վէպեր և վէպիկներ էին, որոնց թուում պէտք է յիշել Բիդպայի առակների թարգմանութեանց «Ստէֆանիտ և Իսնեկատ» կոչուած շատ տարածուած ժողովածուն։ Այդ ժողովածուն երեւում է Ռուսաստանում ժեւրգ գարում և մի երկու դարերի ընթացքում ժողովրդի սիրելի գրքերից մէկն էր։ Ժեւրգ գարում այդ ժողովածուի տեղն է բռնում Եզովպոսի առակների թարգմանութիւնը։

Ժեւրգ գարուց սկսած գրեթէ բոլոր ռուս երգիծարանները փորձեր են անում առակներ գրելու կամ թարգմանելու։ Այս փորձը առաջին անգամ Կանտէմիրը արու, որ 1731 թ. փոխագրեց Եզովպոսի մի քանի առակները։ Բայց նա ինքը զուրկ էր բանաստեղծական տաղանդից և գրում էր գեռ վանկական (սիդդարիկական) տաղաչափութիւնով, բոլորովին հակառակ ռուս լեզուի կազմութեան ու ոգուն։ Այս տաղաչափութեան ռուսաց լեզուին անհամապատասխան լինելը առաջինը նկատեց և ապացուցեց Տռէգիակովսկին։ Սակամենալով նմուշներ տալ նոր ձայնական տաղաչափութեան գրեց և թարգմանեց բազմաթիւ ոտանաւորներ։ Սակայն սա էլ զուրկ էր բանաստեղծական շնորհից, ուստի և նրա բոլոր ոտանաւորները, ի թիւս որոնց և նրա վեցաչափով թարգմանած Եզովպոսի առակները ծիծաղի ու սրախօսութեան առարկայ դարձան։ Ռուս առաջին գրամատուրգ Սեմաուկովը (1718—1777) մեծ հոգակ էր լուսացել ինքնուրոյն և թարգմանական առակներով։ Նախորդների հետ համեմատելով սրա առակները աւելի լաւ են. բայց այժմեան ընթերցողների տեսակէտից թէ՛ բովանդակութեան և թէ՛ ձևի կողմից նրանք շատ կոպիտ են և շատ անգամ առակներ